

Sygn. akt I A Ca 588/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 grudnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Zbigniew Grzywaczewski
Sędzia:	SA Ewa Popek
Sędzia:	SA Jolanta Terlecka (spr.)
Protokolant	st. sekr. sąd. Dorota Kabala

po rozpoznaniu w dniu 11 grudnia 2013 r. w Lublinie na rozprawie

sprawy z powództwa D. L.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Dyrektora Zakładu Karnego w S.

o zadośćuczynienie

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Siedlcach

z dnia 16 maja 2013r., sygn. akt I C 1329/11

oddala apelację.

Sygn. akt I A Ca 588/13

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Siedlcach wyrokiem z dnia 16 maja 2013r. oddalił powództwo D. L. skierowane przeciwko Skarbowi Państwa -Dyktorowi Zakładu Karnego w S. o zadośćuczynienie w kwocie 300.000 zł i zasądził od powoda na rzecz pozwanego 7.200 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (k-206) powołując w motywach tego orzeczenia następujące ustalenia i wnioski:

D. L. przebywał w Zakładzie Karnym w S. jako osoba tymczasowo aresztowana: od 11 kwietnia 2011r. do 25 maja 2011r. (45 dni), od 13 lipca 2011r. do 27 lipca 2011r. (15 dni), od 10 sierpnia 2011r. do 14 września 2011r. (35 dni), od 12 października 2011r. do 30 listopada 2011r. (49 dni) i od 15 grudnia 2011r. do 19 grudnia 2011r. (4 dni). Powód przebywał w celach oznaczonych nr (...)o powierzchni 6,02 m⁽²⁾, gdzie przebywały dwie osoby, nr (...) o powierzchni 15,90 m⁽²⁾, gdzie przebywało 5 osób, nr(...)o powierzchni 7,91 m⁽²⁾, gdzie przebywało 2 osoby, nr (...) o powierzchni 16,04 m⁽²⁾, gdzie przebywało 5 osób, nr (...)o powierzchni 6,02m⁽²⁾ gdzie przebywały 2 osoby, nr (...)

o powierzchni 15 m⁽²⁾, gdzie przebywało 5 osób i nr (...) o powierzchni 15,58. m⁽²⁾, gdzie przebywało 5 osób. Były to cele wieloosobowe, w których zachowana była norma powierzchni mieszkalnej na jednego osadzonego zgodnie z art. 110 § 2 k.k.w. W Zakładzie Karnym w S. są cztery pawilony, przy czym w najgorszym stanie jest pawilon (...), gdzie powód przebywał. Pawilon ten nie posiada doprowadzonej instalacji ciepłej wody. Cele w pawilonach mają wydzielony kącik sanitarny, przy czym jest to parawan o wysokości 1,6 m. Zabudowany kącik sanitarny był jedynie w celi (...) Cele w Zakładzie Karnym w S., w których przebywał D. L. były wyposażone zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 17 października 2003r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych. Każda cela była wyposażona w metalowe oddzielne łóżko dla każdego osadzonego, stoły, taborety, szafki, urządzenia sanitarne tj. toaletę i umywalkę z bieżącą wodą, oddzielnymi od reszty pomieszczenia. W celach nie było ciepłej wody, natomiast osadzeni mogli korzystać jeden raz w tygodniu z łaźni, gdzie jest ciepła woda. Cele są zniszczone, ściany nieestetyczne, są ubytki w parkiecie, panuje wilgoć, są plamy na ścianach. Osadzenia mają możliwość dokonywania zakupów w kantynie i uczestniczenia w spacerów po wcześniejszym zgłoszeniu się u funkcjonariusza służby więziennej. W Zakładzie Karnym w S. miało miejsce wyłączanie energii elektrycznej. Było związane z poleceniem Zastępcy Dyrektora Generalnego (...) z 12 lutego 2009r. i (...) z 24 czerwca 2009r. dotyczącego wdrożenia programu oszczędnościowego w zakresie gospodarki energetycznej. Stosownie do tego polecenia Dyrektor komunikatem z 6 września 2009r. zarządził wyłączanie napięcia w celach mieszkalnych od poniedziałku do czwartku od godziny 9.00 do godziny 13.00 i od 23.00 do 6.00, w piątek od godziny 9.00 do godziny 16.00 i od 0.00 do 6.00, w sobotę od godziny 10.00 do 12.00 i od 0.00 do 6.00, w niedzielę od godziny 10.00 do 12.00 i od 23.00 do 6.00. Kontrola przeprowadzona w 2011r. kontrola wykazała niedrożność przewodów wentylacyjnych w celach (...) W tym samym dniu dokonano czyszczenia przewodów. W Zakładzie Karnym w S. jest zatrudnionych dwóch lekarzy pierwszego kontaktu. Jeden przyjmuje w poniedziałek i wtorek, a drugi w czwartek i piątek. W środy przyjmuje lekarz pulmonolog i kardiolog. Co miesiąc jest ustalany harmonogram przyjęć osadzonych z poszczególnych oddziałów. Według grafiku osadzeni przyjmowani są średnio jeden raz na dwa tygodnie. W Zakładzie Karnym w S. funkcjonuje mobilna grupa ochrony wewnętrznej oraz grupa interwencyjna Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej, która na stałe przebywa w W., a czasami jest w innych jednostkach w celu rozpoznania. Środki przymusu bezpośredniego są stosowane przez funkcjonariuszy na podstawie ustawy o służbie więziennej, odnotowywane są w dokumentacji i przechowywane.

Oceniając zasadność roszczenia powoda o zadośćuczynienie na podstawie art. 24 k.c. w związku z art. 448 k.c. po przytoczeniu treści tych przepisów oraz wyjaśnieniu reguł orzekania na ich tle wskazał, iż powód domaga się naprawienia szkody niemajątkowej polegającej na krzywdzie związanej z warunkami, w jakich przebywał jako osoba tymczasowo aresztowana. W szczególności D. L. zarzucił nie zachowanie normy 3 m² na jednego osadzonego, złe warunki bytowe, zagrzybenie cel, brak właściwej opieki medycznej, brak energii elektrycznej, zastraszanie, remontowanie cel, w których mieszkają osadzeni.

Sąd argumentował, że zgodnie z art. 110 § 2 k.k.w. powierzchnia w celi mieszkalnej, przypadająca na skazanego, wynosi nie mniej niż 3m². Cele wyposaża się w odpowiedni sprzęt kwaterunkowy zapewniający skazanemu osobne miejsce do spania, odpowiednie warunki higieny, dostateczny dopływ powietrza i odpowiednią do pory roku temperaturę, według norm określonych dla pomieszczeń mieszkalnych, a także oświetlenie odpowiednie do czytania i wykonywania pracy. Analizując zeznania poszczególnych świadków Sąd doszedł do przekonania, iż warunki bytowe w Zakładzie Karnym w S. w okresie, kiedy przebywał w nim powód D. L. spełniały minimalne wymogi, aczkolwiek osadzeni napotykali na pewne niedogodności, jak nieestetyczne ściany, ubytki w podłodze, brak prądu w określonych godzinach, zniszczone wyposażenie, brak ciepłej wody czy kąpiel jeden raz w tygodniu.

Sąd nie podzielił zarzutu powoda dotyczącego nieodpowiedniego dostępu do opieki medycznej w zakładzie karnym. Wskazał, iż w Zakładzie Karnym w S. jest zatrudnionych dwóch lekarzy pierwszego kontaktu. Jeden przyjmuje w poniedziałek i wtorek, a drugi w czwartek i piątek. W środy przyjmuje lekarz pulmonolog i kardiolog. Co miesiąc jest ustalany harmonogram przyjęć osadzonych z poszczególnych oddziałów. Według grafiku osadzeni przyjmowani są średnio jeden raz na dwa tygodnie, a w przypadkach poważniejszych poza grafikiem, nie zaś jak utrzymywał powód tylko raz w miesiącu. Sąd zauważył, iż także w warunkach wolnościowych okres oczekiwania na porady lekarskie jest

długi, co wynika z systemu służby zdrowia. Ponadto, z informacji dyrektora na podstawie książki zdrowia osadzonego wynika, iż powód nie skarżył się na bóle stawów i nie przyjmował z tego powodu leków.

W ocenie Sądu w zebranych materiale dowodowym nie znalazł też potwierdzenia zarzut powoda, aby był zastraszany przez „zamaskowane grupy” działające na terenie jednostki. W oparciu o zeznania świadka R. C., zastępcy kierownika działu ochrony Sąd ustalił, iż w Zakładzie Karnym w S. funkcjonuje mobilna grupa ochrony wewnętrznej oraz grupa interwencyjna Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej, która na stałe przebywa w W., a czasami jest w innych jednostkach w celu rozpoznania. Środki przymusu bezpośredniego są stosowane przez funkcjonariuszy na podstawie ustawy o służbie więziennej, odnotowywane są w dokumentacji i przechowywane. Nie ma dowodów potwierdzających, aby takie środki były stosowane wobec powoda.

Sąd Okręgowy wywodził, że zapewnienie przez państwo godziwych warunków odbywania kary pozbawienia wolności jest jednym z podstawowych wymagań demokratycznego państwa prawnego wynikających z norm prawa międzynarodowego takich jak Międzynarodowy pakt praw osobistych i publicznych z dnia 19 grudnia 1966r. (Dz. U. z 1977r, nr 38, poz. 167 i 169) oraz art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950r. (Dz. U. z 1993r., nr 61, poz.284), jak i Konstytucji RP. Zebrany w sprawie materiał dowodowy nie daje jednak podstaw, do stwierdzenia, iż warunki w jakich przebywał D. L. były niegodziwe, poniżające, że doszło do naruszenia jego dóbr osobistych w postaci godności czy prawa do intymności czy prywatności. D. L. przebywał w pawilonie (...), gdzie kąciek sanitarny nie był w pełni oddzielony przegrodą od reszty pomieszczenia. Brak ciepłej wody czy kąciek sanitarny odgrodzony jedynie parawanem występowały tylko w pawilonie (...) Zakładu Karnego w S.. Na pewno takie braki, a także wyznaczenie kąpieli jeden raz w tygodniu, nie spełniają oczekiwań w zakresie wykonywania czynności higienicznych. Jednak były to krótkotrwałe trudności, jeżeli zważy się okresy pobytu powoda w Zakładzie Karnym w S.. Powód przebywał w tej jednostce kilkakrotnie w niedługich okresach, a następnie był przewożony do innych jednostek i jak sam ocenił np. standard w E. był wysoki. W ocenie Sądu, nie ma podstaw do uznania, iż stworzenie takich warunków przez pozwanego było jego celowym działaniem, skierowanym na utrudnienie powodowi warunków pobytu w zakładzie karnym. Nie można też uznać, aby takie warunki miały na celu poniżenie czy upokorzenie osadzonego. Powód nie wykazał, aby warunki w zakładzie karnym naruszały jego godność czy prawo do intymności, jak też by w pozostałym zakresie warunki odbywania kary naruszały dobra osobiste powoda. Zarzuty powoda są ogólnikowe i przesadzone. Cella była wyposażona w odpowiedni sprzęt, osobne miejsce do spania, odpowiednie oświetlenie. Zgodnie zaś z art. 23 i 24 k.c. podstawą ustalenia, iż zostało naruszone dobro osobiste jest wykazanie przez powoda, iż doszło do naruszenia dobra, nie tylko z subiektywnego punktu widzenia, ale również obiektywnie, że wskazane naruszenie wywołuje np. negatywną reakcję społeczną. Do naruszenia dóbr osobistych dochodzi jedynie wówczas, gdy cierpienie i upokorzenie, jakiego doznaje pozbawiony wolności przekraczają nieunikniony element cierpienia wpisanego w karę pozbawienia wolności. Wskazywane przez powoda nieestetyczne ściany, ubytki w podłodze, nie realizują wszystkich oczekiwań w zakresie odpowiednich warunków, to jednak nie odbiegają w drastyczny sposób od warunków mieszkaniowych dużej części naszego społeczeństwa. Osadzenie powoda w takich warunkach, w ocenie Sądu, Okręgowego nie miało więc na celu naruszenia dobra osobistego, dokuczenia mu lub poniżenia. W takich warunkach przebywali z powodem także pozostali osadzeni. Przebywanie powoda w warunkach, co do których złożył tak wiele zastrzeżeń, wynikało z ogólnego stanu infrastruktury zakładów karnych w Polsce, gdzie wiele budynków jest przeznaczonych do remontu. W miarę posiadanych środków finansowych państwo polskie sukcesywnie budynki te remontuje, aby poprawić warunki odbywania kary pozbawienia wolności. W żaden sposób nie można uznać, aby umieszczenie powoda w zakładzie karnym w opisywanych przez niego warunkach miało na celu szykanowanie jego osoby czy poniżenie. Sąd ten przywołał pogląd Sądu Najwyższego Sąd Najwyższy wyrażony w niepublikowanym wyroku z dnia 20 grudnia 2010r., IV CSK 449/10, wedle którego, o naruszeniu dobra osobistego w postaci uchybienia godności osadzonego w zakładzie karnym nie można mówić w przypadku pewnych uciążliwości lub niedogodności związanych z samym pobytym w takim zakładzie, polegających np. na niższym od oczekiwanego standardzie celi lub urządzeń sanitarnych, dla wielu bowiem ludzi nieodbywających kary pozbawienia wolności warunki mieszkaniowe bywają często równie trudne. Godność skazanego przebywającego w zakładzie karnym nie jest naruszona, jeżeli odpowiada uznanym normom poszanowania człowieczeństwa.

W ocenie Sądu powód nie wykazał naruszenia dóbr osobistych, zaś działanie pozwanego Skarbu Państwa nie było bezprawne.

Oceniając zasadność żądania powoda zasądzenia zadośćuczynienia, Sąd miał także na uwadze fakt, iż zadaniem zakładu karnego jest izolacja osadzonego od społeczeństwa, a nie zapewnienie warunków bytowych odpowiadających warunkom mieszkaniowym. Z założenia osoby pozbawione wolności muszą spotkać pewne niedogodności. D. L. nie wykazał, aby te niedogodności dotyczyły tylko jego indywidualnie, ale dotyczyły w jednakowym stopniu wszystkich osadzonych. Nie były one przejawem indywidualnej dyskryminacji. Jednocześnie uznał, iż warunki te są takie, jakie pozwany Skarb Państwa może zapewnić w ramach posiadanych środków finansowych. Według Sądu w świetle zebranego w sprawie materiału dowodowego nie można uznać, aby te warunki były niegodziwe czy nieludzkie, a w konsekwencji żądanie powoda zasądzenia zadośćuczynienia w kwocie 300.000 zł jest niezasadne.

Jako podstawę rozstrzygnięcia o kosztach procesu powołał art. 98 § 1 k.p.c. (k-214-226).

Powód w opisowej apelacji od tego wyroku, zaskarżając go w całości, powożył zarzuty sformułowane pod adresem pozwanego w postępowaniu pierwszoinstancyjnym co do warunków odbywania kary pozbawienia. Z treści apelacji wynika, że w pierwszej kolejności D. L. domaga się uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji, by ten powołał biegłego, który by dokonał pomiaru powierzchni cel w jakich on przebywał oraz sporządził odpowiednią ich dokumentację fotograficzną, a nadto by Sąd przesłuchał świadków A. K., M. C. i W. S.. Natomiast „w wypadku uznania za wystarczające dowody w tej sprawie” wnosil o zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie zgodnie z żądaniem pozwu (k-331-332).

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna.

W ocenie Sądu odwoławczego ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego istotne z punktu widzenia rozstrzygnięcia sprawy, są prawidłowe i zasługują na podzielenie oraz znajdują oparcie w zebranych materiale dowodowym. Nie zachodzi też podstawa do kontynuowania postępowania dowodowego.

W motywach zaskarżonego wyroku Sąd pierwszej instancji wskazał, iż oddalił wniosek powoda o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego celem pomiaru cel i wykonania ich fotografii. Warunki bowiem bytowe w zakładzie karnym wynikają z zeznań świadków, natomiast dane odnośnie powierzchni cel wynikają z danych ewidencji zakładu karnego. W jego ocenie nie ma podstaw, aby uznać, iż dane są nieprawdziwe, zaś nad prawidłowością wykonywania kary pozbawienia wolności, przestrzeganiem ustanowionych w tym zakresie norm czuwa bowiem sędzia penitencjarny oraz jednostki penitencjarne podlegają także w tym zakresie okresowym kontrolom. Z kolei wniosek o dopuszczenie dowodu z zeznań świadków A. K., M. C., W. S. na okoliczność warunków bytowych w Zakładzie Karnym w S. oddalił mając na uwadze fakt, iż na te okoliczności zostały przeprowadzone inne dowody (por. uzasadnienie k-225 oraz postanowienia oddalające powyższe wnioski dowodowe k-108v i k-1116v). Wobec tego, że powód nie składał zastrzeżenia w trybie art. 162 k.p.c. co do oddalenia tych wniosków dowodowych, formalnie nie może obecnie skutecznie oprzeć swojej apelacji na zarzucie ich nieprzeprowadzenia.

Niezależnie od tego podkreślić należy, że dokonywanie pomiarów cel przez biegłego jest bezprzedmiotowe wobec niewadliwego ustalenia, że w okresie pobytu powoda w Zakładzie Karnym w S. nie występowało zjawisko przeludnienia i norma 3m² na jednego osadzonego była przestrzegana. Jak wynika z przesłuchania powoda w charakterze strony stan przeludnienia - jak się wydaje - utożsamia on z tym, że nie było zapewnionych 3m² wolnej przestrzeni na każdego osadzonego, a nie takiej powierzchni liczonej ze wszystkimi sprzętami w celi (k-199-199v).

Natomiast odnosząc się do ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd Okręgowy, a mających wpływ na ocenę czy w Zakładzie Karnym w S. doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda stwierdzić należy, że warunki w jakich powód przebywał u strony pozwanej Sąd pierwszej instancji ocenił prawidłowo, dostrzegając przy tym także istniejące

niedostatki. Nie oznacza to jednak, że istniały podstawy do uwzględnienia powództwa, gdyż problem sprowadza się do oceny czy tak ustalone warunki odbywania kary naruszały dobra osobiste powoda. Oceny bowiem, czy w konkretnym przypadku odbywania kary pozbawienia wolności doszło do naruszenia dóbr osobistych skazanego, dokonuje się poprzez analizę całokształtu warunków w jakich przyszło mu przebywać, jednak dopiero uznanie, że działanie naruszające dobra osobiste było bezprawne i zawinione pozwala na uwzględnienie roszczenia o zadośćuczynienie pieniężne.

Przypomnieć można, że z art. 24 § 1 k.c. wynika domniemanie bezprawności naruszenia dobra osobistego, co oznacza, że wykazanie samego faktu naruszenia dobra obciąża powoda, ale już nie na powodzie spoczywa ciężar wykazania bezprawności działań naruszających dobra osobiste. Pozwany chcąc uwolnić się od odpowiedzialności może wykazywać, że jego działanie nie jest bezprawne. Zgodnie z ugruntowanym od dawna orzecnictwem przyjmuje się, że bezprawnym jest każde działanie, które jest sprzeczne z normą prawną, porządkiem prawnym, a także z zasadami współżycia społecznego. Za bezprawne uważa się każde działanie naruszające dobro osobiste, jeżeli nie zachodzi jedna ze szczególnych okoliczności usprawiedliwiających je oraz, że do okoliczności wyłączających bezprawność naruszenia dóbr osobistych na ogół zalicza się: działanie w ramach porządku prawnego tj. działanie dozwolone przez obowiązujące przepisy prawa, wykonywanie prawa podmiotowego, zgodę pokrzywdzonego oraz działanie w obronie uzasadnionego interesu. Natomiast dla oceny czy osoba odbywająca karę pozbawienia wolności odbywa tę karę w warunkach ją poniżających, naruszających godność człowieka istotnym jest czy zamiarem było poniżenie osoby. W rozpoznawanym zaś sporze nie można mieć wątpliwości, że administracji pozwanego Zakładu takiego zamiaru nie można przypisać, a strona pozwana podejmowała i nadal podejmuje starania, by osadzonym zapewnić jak najbardziej godne warunki odbywania kary pozbawienia wolności w istniejących realiach finansowych.

Podstawą dochodzonego roszczenia jest przepis art. 448 k.c. (a w razie wykazania ewentualnego uszczerbku na zdrowiu także – art. 445 k.c.), który – jak już zaznaczono - znajduje zastosowanie tylko w przypadku zawinionego naruszenia dóbr osobistych, a zatem nawet samo spełnienie przesłanki bezprawności nie jest wystarczające. Ponadto, ugruntowany jest pogląd, że sąd nie ma obowiązku zasądzenia zadośćuczynienia w każdym przypadku naruszenia dóbr osobistych (por. przykładowo wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2006 r. II PK 245/05 OSNP 2007/7-8/101). Oczywistym jest bowiem, że z istoty swojej pobyt w zakładzie karnym wiąże się z pewnymi dolegliwościami i dopiero wykazanie, że skazany odbywa karę w warunkach poniżających, urągających godności mogłoby stanowić podstawę do zasądzenia zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. Dodać należy, że w warunkach adekwatnych do sytuacji powoda przebywali także pozostali skazani oraz pracowali funkcjonariusze służby więziennej. Abstrahując zatem od kwestii wykazania istnienia opisywanych przez powoda okoliczności uznać należy, że przebywanie powoda w takich, a nie innych warunkach wynikało z ogólnego stanu budynków, a nie z szykanowania powoda, czy znęcania się nad nim przez funkcjonariuszy służby więziennej. Słusznie pozwany podkreślał, że w podobnych warunkach mieszka także część społeczeństwa nie roszcząc sobie z tego tytułu pretensji do Państwa na drodze sądowej, tak jak czyni to powód i wielu mu podobnych osadzonych, którzy swoją izolację zawdzięczają świadomemu wyborowi przestępczej drogi życiowej.

Reasumując, roszczenie powoda nie może być uwzględnione ani na podstawie art. 417 k.c., art. 445 k.c., ani art. 23, 24 k.c. w związku z art. 448 k.c. Ustalenia i wnioski Sadu są prawidłowe, a apelacja jako polemiczna a przez to bezzasadna podła oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.